

НАЦІЯ В ПОХОДІ

NATION IM AUFBRUCH

Орган
української державницької думки

На правах рукопису.

НАЦІЯ В ПОХОДІ

двотижневик, орган української державницької думки

Видав В. Кужім, Bln.-Zehlendorf, Kirchstraße 4, Tel. 85 20 51

Редагує Колегія.

зшиток 16—17.

Берлін, 15 грудня 1939

Зміст:

(—): Сумерк неістотного

О. СУРМАЧ: Українські землі, що ввійшли до Німеччини

МИКОЛА ГОЛЮКА: З-над срібнолентого Сяну.

В. БВТИМОВИЧ: Береза

А. ЗГОРЯНИЧ: Привіт юности, Прощання з юністю

ЮРІЙ КОСАЧ: Марш Паскевича-Ериванського (1849)

З італійської поезії: *Giacomo Leopardi* — Батьківщина в недолі, *Gabriele d'Annunzio* — *Mare nostrum*, пер. ю. к.

БОРИС ГОМЗИН: Хрест і меч

аз: В добі підготовки

М. ГОСТРИЙ: Теж патріоти...

Ю. К-ч: Новітня література Фінляндії

З українського життя

„Нація в поході“ — Зміст річника 1939

Поштова скринька

Ціна 50 RPF.

NATION IM AUFBRUCH

Halbmonatschrift der ukrainischen nationalen Staatsideologie

Herausgeber: W. Kujim, Bln.-Zehlendorf, Kirchstrasse 4, Telefon 85 20 51

Redigiert vom Ausschuss.

Tiskne knihtiskárna Jan Andreska vd. Praha-Vinohrady, Bělehradská čis. 97.

НАЦІЯ В ПОХОДІ

NATION IM AUFBRUCH

ОРГАН УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ДУМКИ

Сумерк неістотного

(—) Проблема політичних кордонів виявилась проблемою другорядною, оскільки її виводили од якогось абсолютного, для всього людства обов'язуючого правного ідеалу. Віденський конгрес 1815 р. установив, здавалось, на довгі роки „концерт європейської рівноваги“, щоб розсипатись у пил. Одність німецького народу доконувалась незалежно від рішень кабінетів. Воля Італії здійснити соборність не скорялась „одвічним“ засадам легітимізму. Велич Габсбургів і Романових поховано в світовій війні, але й Версальський уклад був таким же крихким, як і всі попередні, бо намагався, як і попередні, підтасувати дійсність мертвими формулами. Далеко більш відпорною у пробах історії показалаься засада етнографічної границі, як джерела сили й експансії націй (імперіальної, політично-цивілізаційної).

Колись, у старосвітщину, вірено, що політика є водночас справедливою. Одначе, виявилось (й емерити вжахнулись), що між політикою й справедливою нема знаку рівності. Звичайно, можна було б продовжувати будівництво на ілюзіях. Але перед поколінням нашої доби стало завдання: скінчити з неістотним, спіратись на дійсності, що хоч сувора, але зате не зрадлива. Тією дійсністю є справедливість раси, що не завжди покривається во „справедливістю“ т. зв. міжнародного права й моральности.

Найвища пора, щоб українство збагнуло хоч у р. Б. 1939 цю правду. Заперечування її питоменне для минулого двадцятиліття. В уяві людей, що кермували долею України (чи, ралше, їм здавалось, що вони нею кермують) поняття справедливости й політики були дійсно тотожні. Святе обурення якоїсь добродійки з міжнародного товариства пань з приводу пацифікації 1930 р., голос якогось симпатичного парламент-рія чи публіциста з інших приводів польського безправ'я, нешкідливі інтерпеляції на дорічних сесіях Союзу Народів тощо вповні заспокоювали наших політиків. З часом непотрібно було навіть і цього: до великих політичних осягів належало вже тільки правильне одержування посольської дієти (акту правнодійсного). До скону вірним засадам „всесвітнянської справедливости“ був клясичний „уряд“ кол. УНР., що рік-у-рік складав петиції про „потребу виводу з української території окупаційних військ“.

А одначе далеко важнішою була, напр., справа випирання українців з ґрунту польськими колоністами, систематичне виголювання Полісся й гірських околиць, методичне винищування кращих сил нації за допомогою тюрем та концтаборів. Акція ця була найстрашніша — вона підривала фізичну основу цілої системи наших етнографічних кордонів, системи, що для українства мабуть ще на довгі часи буде головним аргументом рації його існування. Удар по етнографічних кордонах був ударом по джерелах духового потенціалу нації, по основах для ідеалу власної національної справедливости.*)

Віра в політику як у справедливість, як у результат окреслених моральних правних концепцій загального порядку, була ілюзією багатьох українських поколінь. Хочби, напр., князі Ізяслав Ярославич або Володимир Ростиславич, що шірили у поміч правом імператорів Генриха IV й Фридриха Барбаросси. Римський престіл був для багатьох українських політиків джерелом справедливости; віра в справедливість поокремих урядів монархів Зах. Європи була дуже популярною в українських політичних середовищах XVII та XVIII ст. А гасла революції 1789 р. про „справедливість“ надхнули три покоління українців непереможною вірою в неминучий тріумф справедливости, так якби політика була нічим іншим, як філантропією. Не дивно, що така традиція виплекала у нас непереможне довір'я до 14 точок В. Вільсона, до ліній Керзона, до благодійної св. Ліги . . .

Дійсність підмінено утопією й ілюзією; ідею заступлено системою хитких й хиблених теорій, на нереальності будовано ще більшу нереальність: Україну, обчімхану й спростачену, драбанта при боці кущих імперіялізмів польського чи румунського (Д. Донцов), Україну в кордонах 1920 р., Україну колонію Антанти, Японії й т. п. Карпатоукраїнська держава була такою ж фікцією, як усі попередньо згадувані карикатури на Україну.

Усе неістотне для великого, всеукраїнського плану мусить вести з природи річей до пониження й катастрофи. Неістотним було переоцінювання тих політичних кордонів, що були суперечні національній справедливості або її викошлавлювали. Неістотним був цілий політичний ідеал українства, що івалтував засаду одности простору й раси. Тільки 1939 рік виявив досі загально нехтуваний, новий аспект українства: географічно-етнічний і тим поєднав нас з дійсністю.

Grosso modo це:

ввесь бісейн Дніпра з частинами бісейнів Дністра й Буга, Дону й Донця, засяг вод Чорномор'я, не беручи під увагу все більше й більш зростаюче значення Далекého Сходу, кондомініум чи й цілковитої переваги українства на взбережжях Паціфіку.

*) Для українства неістотним є клич „пускати коріння в повітря“, цебто плекання духового потенціалу нації поза ґрунтом (як поляки, росіяне в мин. ст.) Наша нація не сміє дозволяти собі на такі експерименти. Вона, як і інші молодші нації, мусяг плекати систему духової автаркії, житись соками од ґрунту й на ґрунті.

Інтеграція етнічно-географічних частин України (ще не всіх) — це колосальна подія по своїй історичній вазі.

Друга подія в знаменному 1939 році — це занепад польського аспекту української проблеми. Правда, цей аспект по 1648 р. не був ніколи надто грізним, усеж для Західньої України фізично, а для Сх. України духово становив виразну небезпеку. Нині він змалів до зера, й українська перевага на західніх пограниччях України стає дійсністю. Вслід за цим, очевидно зникають і інші, менш важні, але всеж інколи чутливі аспекти: румунський та мадярський.

Одність української географічно-етнічної цілоти дає запоруку одности дальших історично-суспільних процесів в Україні, а це є з черги запорукою неподільної національної сили в майбутньому.

Нове відродження, нова система політичного ідеалу, сперта на дійсності дужого й молодого народу, необмеженого в своїх можливостях шукання простору, відновляє ідеал власної справедливости.

О. СУРМАЧ

Українські землі, що перейшли до Німеччини

На основі договору між Німеччиною і Радянським Союзом з 28. вересня ц. р. і усталеної при цьому розмежної лінії (Interessen-Grenze) опинився терен Західньої України під владою С. Рад, а області на захід від Сяну й Буга перейшли до Німеччини.

Границі українських областей, що їх заняла Німеччина (ми будемо їх називати З а с я н о - Б у ж ж я м), такі: на Сході розмежна німецько-радянська лінія з 28. вересня, а саме від джерел р. Сяну до місцевости Бужиська напроти Дорогичина на Підляшші. Від півдня Карпати, згл. галицько-мадярська і галицько-словацька границя від джерел Сяну до с. Шляхтової. На Заході і Півночі ця границя має етнографічний характер. Вона починається від с. Шляхтової в Карпатах, перебігає попри м. Північну і стремить найперше на Північ через с. Руська Королева, а потім на Схід попри Грибів, Горлиці, Дуклю, Риманів, Заршин до с. Шляхотська Добра над Сяном. Тут звертається вона на Північ; біжить по Сяні до Дубецька, а звідтіля на Радимно, де знову стрічається з Сяном. Від Радимна прямує вона лівим берегом Сяну далі, охоплюючи українські оселі Ярославського, Переворського і Ланцуцького повіту, до Лежайська. Там перекидається ця границя на правий бік Сяну й іде на Тарноград, що вже на Холмщині.

На Холмщині і Західньому Підляшші розмежовує українсько-польську територію лінія міст Тарноград, Білгорай, Щебришин,

Замостя, Красностав, Любартів, Радин, Луків і Соколів. Тут подано загальну границю на Холмщині і Підляшші, що не узгодняє більших та менших українських островів на захід від неї й польських на схід від неї, однак вона відповідає дійсним відносинам в цій частині української землі. На ній в більшості спиралася границя української держави, визначена в Берестейському мирному договорі з дня 9 лютого 1918 р.

Друга стаття цього договору звучала: „1) Між Українською Народною Республікою з одної і Австро-Угорщиною з другої сторони, оскільки ці дві держави будуть граничити з собою, будуть ті границі, які існували між Австро-Угорською Монархією і Росією перед вибухом війни. 2) Далі на півночі йтиме границя Української Народньої Республіки, починаючи від Тарнограду, загально по лінії Білгорай, Щебришин, Красностав, Пугачів, Радин, Межирич, Сарнаки, Мельник, Високе Литовське, Пружани, Вигонівське озеро“.

Полуднева частина української території, яку заняла Німеччина, це — Лемківщина. Вона обнімає тепер західню частину повіту Ліско, майже цілий повіт Сянік, південні частини повітів Коросно, Горлиці і Новий Санч. Лемківщина має біля 280 тисяч українського населення. Через перешкоди, які польська влада робила діяльності українських освітньо-культурних і політичних організацій національна свідомість на Лемківщині стояла нижче, ніж в решті Галичини. А всеж таки і тут робив український національний рух поступи. Ще в 1931/32 мала „Просвіта“ на Лемківщині три філії (в Динові, Новім Санчі і Сяноці) з 94 читальнями і 54 аматорськими гуртками. В 1934 р. начислювалося тут також понад 80 кооператив, підлеглих Ревізійному Союзові Українських Кооператив.

З української Галичини перейшло крім того до Німеччини частина повітів Перемишль і Ярослав та смуга між Сяном, колишньою границею львівського воеводства, рікою Бугом і частиною розмежної лінії з 28. вересня, яка проходить від Кристинополя на

Передплачуйте „Націю в поході“

двотижневик, присвячений справам політики, громадського життя й культури

Річна передплата — 5,50 RM

Чвертьрічна передплата — 1,50 RM

Поокреме число 25 RPF; подвійне число 50 RPF

Гроші надсилати:

W. Kujim, Berlin - Zehlendorf Kirchstrasse 4.

ПОЯСНЕННЯ

- розмежна німецько-радянська лінія з 28.9.1939.
- границя Укр. Нар. Респ. з 9.2.1918.
- ××××××× давня австрійсько-російська границя
- границі держав
- ▬▬▬▬▬ Засяно-Бужжя

північ від Рави Руської і Любачова і яка, мабуть, небаром буде точніше означена, згл. її означення проголошене. В цій смузі з міст останеться при Німеччині Белз.

В самій Лемківщині доходить число українського населення до 280 тисяч. Навіть польський демограф Крисінські (*Ludność ukraińska (ruska) w Polsce w świetle spisu 1931 r. „Sprawy narodowościowe“ VI, 1937*) начислив його там біля 198 тисяч. Після його заподань число українців в поодиноких повітах мало виносити в 1931 р. так, як подано на 1-ій таблиці.

1 таблиця.

Повіт	Всього населення	З цього українців	%
Ліско	111.575	70.511	63,2
Сянік	114.195	38.375	33,6
Коросно	113.383	14.737	13,0
Березів	83.205	10.724	12,9
Ланцут	97.679	2.704	2,8
Горлиці	104.805	24.891	23,7
Новий Санч	183.867	24.304	13,2
Ясло	116.805	7.499	6,5
Новий Торг	129.489	2.158	1,7
	1.055.003	195.903	18,5

Це число слід побільшити на приріст людности від 1931 до 1939, а відняти частину населення повітів Ліско і Сянік, що осталася при советській Західній Україні. Далі треба узгляднити, що дані Крисінського оперті на польським народосписі, який безцеремонно зменшував число українців в деяких областях навіть на 50 %.

В решті Галичини, що опинилася по німецькому боці, число українців буде виносити біля 200 тисяч. За Крисінським в дотичних п'яти повітах число українців виносило в 1931 р. майже 262 тисячі. (див. таблицю 2).

2 таблиця.

Повіт .	Всеї людности	З того українців	%
Перемишль	162.544	60.043	36,9
Ярослав	148.028	21.058	14,2
Любачів	87.266	38.277	43,9
Рава Руська	122.072	82.379	67,5
Сокаль	109.111	60.082	55,1
	629.021	261.839	41,8

Всі ці п'ять повітів розрізала розмежна лінія з 28. вересня менш-більш по половині, так що з поправками відносно приросту

і польського статистичного фалшування можна прийняти число українського населення 200 тисяч, як певне. По німецькому боці є отже українського населення колишньої Галичини не менше, як 480 тисяч.

На Холмщині й Підляшші мало бути за Кубійовичем (Національні відносини Холмщини і Підляшшя. „Вістник“ I, 1937) українців в 1931 р. біля 210 тисяч. Їх розміщення показує понижча таблиця, при чому як українців зачислено на Холмщині і Підляшші тільки православних, хоч є там багато українців римо-католицького обряду.

Повіт	Православні		Повіт	Православні	
	в 1000	в %		в 1000	в %
Білгород	18.2	17,8	Холм	37.5	23,1
Томашів	33.1	27,3	Володава	33.4	29,4
Грубешів	49.1	37,8	Любартів	1.5	1,4
Замостя	6.8	4,5	Радин	1.8	1,8
Красностав	4.9	3,6	Біла	18.2	15,7

Далі, як зазначає Кубійович, у повіті Янів жило в 1931 — 1,1% православних, тобто українців. Треба ще додати, що в повищій таблиці не подано повітів Луків і Сідлець, в яких є також українці. Зрештою ми надто добре знаємо, що діялося за польських часів, а особливо літом 1938 р., на Холмщині і Підляшші, який терор примінювали до українського православного населення, щоб надавати значення польській статистиці або опертим на ній заповіданням. Число українців, подане Кубійовичем, можемо сміло піднести до 300 тисяч. Треба надіятися, що тепер, коли Польща зникла, тисячі, а то й десятки тисяч українців Холмщини й Підляшшя повернуть до своєї прадівної віри, а тим шляхом і до своєї національності.

Взагалі на Засяно-Бужжі число українців виносить біля 780 тисяч.

Наша теперішня західня границя є вислідом кількавікової польської державної, національної і релігійної експансії на Схід. Користаючи з упадку Київської держави і страшного обезкровлення нашого національного організму безперервними монгольськими нападами, поляки завжди кидалися на наші західні провінції, поки не опанували їх. Із першої хвилі бралася польська влада до нищення й польонізації українського елементу. Українці відбивали напади розшалоного польського імперіалізму в дуже несприятливих відносинах і хоч донесли своє національне обличчя до ліпших часів, то втрати мали величезні.

Від долишнього Дунайця і середньої Вислоки, від лінії Березів, Ланцут, Янів, Люблин подалася наша етнографічна границя значно на Схід. Тепер, коли розпався ненаситний молох польського захватництва навіки, треба надіятися, що й наша західня границя почне поворотний рух до своїх первісних меж.

МИКОЛА ГОЛЮКА

З-над срібнолентого Сяну

Лемківщина! Кілько докруги цієї забутої Богом і людьми нашої української землі краси, примар — чорних спогадів. І дійсно це один з найгарніших кутиків зеленої Верховини, висунений найдалі на захід, котрий неначе потопав в чужинецькому морі. А однак характерність нашого земляка-лемка міцніша і твердіша від самого граніту, коли потрапила і в найтяжчих часах вдержатись при своїй народній культурі, при рідній мові, народніх звичаях. Справді Лемко має безмежну любов до свого загінчика землі, що йому батьки в спадщині залишили, та веліли йому перетривати лихоліття, як це описує один із будителів лемківських гір, Юліян Тарнович.

Що ж то робили продовж довгих 20 років ненависні наші сусіди поляки на Лемківщині? Польонізаційна політика Грабських, Перацьких прагнула вчинити з Лемківщини свою мазурську колонію. Заборонили укр. дітям учитися і рідної мови, позамикали усі Просвіти, кооперативи, кружки „Рідної школи“ і друге, але все те на ніщо не придалось. Лемко встояв. Тверда душа нашого брата з над Попраду і Вислока зберегла усі народні цінності. Могутньо заговорила Лемківщина, край споконвіку заселений українським племенем Лемків, що твердо вросли в свою землю, та споконвіку переживають тут у себе долю і недолю.

Великі заслуги в освідомленні лемківської землі поклав син Карпатської Верховини Юліян Тарнович, що впродовж останніх десяти літ редагував часопис-тижневик „Наш Лемко“ для земляків у краю й за морем, написав „Ілюстровану історію Лемківщини“, безліч публікацій про Лемківщину серед важких обставин, які створила варварська польська адміністрація.

Головним містом — осередком всього культурного і економічно-торговельного життя Лемківщини є княжий город Сянік. З полудня оточений Сторожівськими горбовинами, що вінком оточують сяніцьку землю. Відтак від Сходу загірянськими верхами; з північного сходу вічно зеленим вільховецьким лісом, що поростав горби і далі на Схід від Сянока.

Сянік — це дійсно княжий город: ще й сьогодні видніють там останки валів, перебудований незугарно княжий замок та Владича гора. Положений на горі — город — оточує, неначе срібнолентою, ріка Сян.

По розвалі Польщі майже ціла Лемківщина лишилась у межах Німецької імперії. Червоний кордон в'ється від Ужока — гирла срібнолентого Сяну аж за Ярослав. Через той кордон щодня переходять десятки утікачів, а передше й цілі сотки з того боку Сяну на Лемківщину. Тут вони гуртувались, а відтак відсилано їх до Коросна або Кракова, з черги до Німеччини, на працю.

Від хвилі, коли пута ляської неволі упали, Лемківщина відітхнула. Оживилась і діяльність товариств, всякого рода інституцій.

Почали напливати до праці нові сили, а в міру того повстають нові культурно-освітні установи. Заложено „Лемківський Союз“, що об'єднує усі кооперативи Лемківщини, та по кількамсячній праці має поверх 120 тисяч золотих капіталу. Праця кипить. У Сяноці повно українських приватних купців. Існує у Сяноці також українська „Народна торговля“, кружок „Рідної Школи“, під головуванням знаного у цілій Лемківщині діяча на народній ниві, др. Степана Вальницького.

Філія товариства „Просвіти“ об'єднує всі „Просвіти“ на Лемківщині, на чолі її стоїть др. Василь Блавицький. Лемківщина може похвалитися власним Народнім Музеем „Лемківщина“, в котрім найбільше праці поніс відомий наш мистець, проф. Гец Лев та маґ. Бажалук. Лещатарсько-спортовий клуб почав свою діяльність минулої осени. Крім цього Сянїк має власний аматорсько-театральний гурток, що свою культурну працю розпочав виставою „Ой не ходи Грицю“, а відтак дав п'єсу „Наталка Полтавка“, грану з великим успіхом. Слід зазначити, що між аматорами вибиваються на перше місце п. Ст. Баківна та 2 сестри Гривнюківни. Театральним гуртком кермує режисер проф. Коненко-Полтавець.

Також у Сяноці існує укр. учительський інститут та безліч урядів — як лісовий, пограничний, податковий й інші. Одначе треба ще багато труду і праці, щоб піднести Лемківщину, а зокрема Сянїчнину до того степеня, щоб можна було її прирівняти до інших частин нашої розлогої української землі. Віримо, що ретельний труд і праця всіх зможе піднести цю найдалше висунену на захід українську землю. Тоді Лемківщина отрясеться з кайданів ляської неволі. У цій громадській роботі беруть участь не лиш уроженці Лемківщини, але і всі сини українського народу, що їх доля і недоля закинула сюди.

Віримо, що вже в найближчій весні побачимо осяги їхніх зусиль.

25. XII. 1939.

ВАРТОЛОМІЙ ЄВТИМОВИЧ

Берега

(Фраґменти до спогадів інтерв'юваного в польському концентраційному таборі).

1. По дорозі до пекла

Прибули на маленьку стаційку. Розлягається команда: „Висідати! Бігом! Швидче! Чвірками шикуйсь“.

Командували кадрові поліціянти, суто додаючи до кожного слова команди масного „сосу“ польської лайки. Швидко вишикували нас чвірками й повели через невеличке село.

На вулиці, біля своїх воріт, стояли селяни. Поліція відганяла їх з дороги, але все ж ми чули окремі фрази, якими обмінюва-

лися селяни: „Боже мій, скільки того нещасного люду пригнали! Це ж уже третій потяг сьогодні!“

— А вчора скільки! Та як женуть! Гірш, як із худобою поводяться!

Напевно тисяч із п'ять за ці кілька день пригнали!..

Обганяючи колону, проїзжає возом підстаркуватий, але кременний дядько зо шпакуватими „запорізькими“ вусами й підганяючи коні, „крізь зуби“ вставляє фрази, адресовані до нас:

— Вьо, вьо, гнідий! Кріпиться, браття! Ще трохи покажуться й подохнуть! Вьо, сива, вьо-о! Як мухи восени... Гаття-гат-тя! Уже по Калішу й по Кракову! Гат-тя! Скоро всім їм жаба цицьки дасть...

2. Привітання

Входимо до містечка. Головна вулиця широка, вимощена цементовими восьмикутними плитами. Між їзднею й пішоходами розбиті квітники.

Праворуч вздовж ulиці йде ряд невеличких вілл, а ліворуч, за високим парканом, висять дві червоні, двохповерхові касарні, побудовані в тяжкому „миколаївському“ стилі. Одна касарня стоїть фронтом до вулиці, а друга, в глибині подвір'я, — під простим кутом до неї.

До касарняного подвір'я провадить широка брама.

Голова колони зрівнялася з брамою. Розлягається команда: „Стій! Ліворуч-зворот! Двійками шикуйсь!..“ Команду супроводить брудна злива соковитої польської лайки, в якій звучать мотиви московського матюка. Це вже нове начальство нами порядкує.

Поперед фронтом колони пробігає кілька місцевих поліціантів. Усі — добре відгодовані й добре одягнені, в кожного в руках гумова палка. Злісно свердлюють нас очима й принаглюють! „Задній шерег! Крий передніх! Та крий же...! По-черзі розлічись!“ — Швидко йде лічба! „Один-два-три...“. Я стою в 83 ряді від голови колони.

— „Швидче, швидче! Тут нема помалу! Тут все бігом! Научимо вас, як бунтувати! Позір!“ — Перед фронтом поволі проходить грубий, опецькуватий „пршодовнік“. Короткі, грубі ноги, довгий тулуб, довгі грубі руки, маленька стіжкувата голова з подвійним підборіддям і потрійним гамаликом (карком), кругле прищувате обличчя, кирпатий, якийсь „йоркшірський“ ніс, маленькі, затоплені товщцем, злющі-презлющі очі — шпарки... Оранґ-утанґ? Малполюд? Скоріш — поліський кнур, одягнений в мундур польського поліціанта... По багряній барві морди й по тому, що йдучи похитувався, немов би шукав рівноваги, видно було, що „кнур“ при кожній нагоді сумлінно працює на горілчаний монополь.

„Кнур“ мовчки став приблизно насупроти середини нашого довгого двохшерегу, обернувся в напрямку до касарняної брами й ніби чогось чекав. Раптом, не обертаючись лицем до фронту двохшерегу, скомандував: „Право-зворот“. — Характерно-хрипкий

голос підтверджував, що „кнур“ п'є не тільки систематично, але й багато.

Повернулися й чекаємо на дальшу команду.

Минає хвилина... друга... З-за рогу вулиці вибігає невеличка, вишикувана звірками група людей і швидко біжить у напрямку до брами. Цю групу, теж біжучи за нею й підганяючи гумовими палками, супроводять поліціанти.

„Кнур“ аж тепер звертається до нас і, вимахуючи над головою гумою, говорить: „Бачили, як біжать? І ви так будете! Вимуштруємо! Бігом!“ — раптом скомандував він.

Не сподіваючись цієї команди, колона не рушила з місця.

„Не чули, такої матері сини, команди? — Бігом до брами! — люто заверещав „кнур“.

Голова колони, принаглювана поліціантами, бігом рушила до брами.

Після 7 кілометрів дороги під гарячим сонцем бігти було не легко, та... побігли...

Коли я вибіг на лінію брами, то побачив, що діється за нею: по обидві сторони вимощеної „котячими лобами“ дороги і вздовж неї ланцюгом кроків на п'ять один од одного стоять поліціанти. Всі озброєні, чим попало — гумовими палицями, комишовими стеками, просто суковатими дрючками, а де-які, то й карабінами. — Тих інтернованих, що бігли поперд мене, вони били — де вшліть усім тим, що кожен із них мав.

До першого поліціанта з цього ланцюга було кроків з 50—80, отже, на пів — на три чверти хвилини бігу. Стараюся зорієнтуватися — вгадати, як треба бігти, щоб дістати якнайменше ударів. Стараюся оцінити ситуацію й скоріш інстинктом, ніж розумом, вибираю „тактику“: треба бігти якнайшвидче й розміряти відстань так, щоб, ударивши, чи тільки розмахнувшись на того з товаришів по нещастю, який біг поперд мене, поліціант не встиг би розмахнутися на мене. А головне — це бігти, хоч би й дух із тебе, чоловіче, виперло! А бігти було не легко — не такий тяжкий був мій багаж, як півсотні літ... Та... нічого не вдієш! І от, почався мій „безрововський марафон“.

Пробігти треба було такі етапи: перший — від брами і вздовж короткої сторони касарні, кроків зо 150 до завороту під простим кутом управо; другий етап — вздовж довгої сторони касарні, щоб ще через 30—40 кроків знову повернути вліво, пробігти вздовж фронту внутрішньої касарні біля 200 кроків, нарешті, останній зворот вліво в огорожену колючим дротом внутрішню вулицю — остання сотня кроків, по якій — останній зворот праворуч у відгорожену від інших квадратів площу — разом біля 800 кроків під зливаю ударів!

Моя „тактика“ цього перебігу між двома рядами катів була правильна до того часу, доки мені вистачало сили й можливости бігти. Щасливо, не діставши ніодного вдару, пробіг аж до останнього завороту — до внутрішньої вулиці. Не біг, а летів. Та за останнім зворотом на мене чекало нещастя: поперше, до того звороту я добігав рештками сил, а подруге — поліціанти, мабуть

по змові, двом моїм попередникам одночасно „підставили ногу„ й ті попадали. Юрба людей, що бігли слідом, бо ззаду напірали — підбігали нові люди, не могла в розгоні зупинитися. Спотикаючись на перших двох, падали й собі... Упав і я... І досталося міні за всі ті ґуми та дрючки, що то було мені вдалося щасливо оминати! Принайменше ударів з двадцять дістав я по голові, по плечах, спині, руках та ногах. На щастя — тільки ґумою, яка не досягав кости...

Як я вибрався з тієї купи людських тіл, що, сплівшись в живий клубок, один одному заважали, не знаю... Знаю тільки, що зірвавшись на ноги, знову побіг, бо... чекали нові поліціянти, хоч ці вже чомусь не били...

3. Право й справедливість

До нашої колони підходить „кнур“:

— Ну, досить вам, бунтівники, задарма споживати повітря... Не подохнете відразу... Це ми вам.. помаленьку зробимо... Увага! Слухайте і не забудьте ані слова з того, що зараз вам скажу... Подобалось вам наше привітання? — Тепер знаєте, що тут жартів нема! Це — Береза! Тут обов'язує одне право — оця палка! — й він високо над головою подніс ґуму.

— І обов'язує оця єдина справедливість — куля, — і він переконливо вдарив рукою по кобуру „нагана“. Тут — Береза, і жадного іншого права й справедливості для вас тут нема... Коли почуєте от-такий довгий свисток, — він протягло засвистів у поліційну свиставку, то всі мусите стати „на позір“ (придніпрянське — „срунко“) на тому місці, де хто стоїть, і щоб ніхто з вас тоді й не дихнув. Стояти так „на позір“, аж поки не буде два короткі — він знову двічі відривчасто свиснув — свистки. Тоді кожен далі робить те, що він робив перед свистком „на позір“. Це приказ для всіх! Повторювати не буду! А хто не виконав — тому з місця кулька! Ляж усі на землю і щоб ніяких розмов. — Мов підкошена трава поклатася колона на брудну, витоптану чобітьми й запльовану траву.

До „кнур“ підійшов поліціант і щось йому замельдував. „Кнур“ кивнув головою, ще раз кивнув нам: „Лежати й мовчати“ й швидко віддалився в напрямку до брами, а нас залишив під доглядом того поліціанта, що йому мельдував.

4. Організована лють

Користаючи з неуваги поліціанта, що нас пильнує, розглядаємося по табору, пошепки ділимося враженнями, один одному маємо сийяки.

Наші розглядини переривають нелюдські крики. Мимоволі всі голови обернулися в той бік, а дехто з нас то навіть зірвався на рівні ноги. Те, що ми побачили, було жахливе й гидке! То поліціанти „вітали-зустрічали“ нову партію — так, як перед годи-

ною зустрічали нас. Дивитися збоку було ще страшніше, ніж бігти самому. Люди бігли, мов божевільні, а поліціянти — мало назвати їх просто скаженими — то були скажені від люті поляки — їх били. Як пізніше виявилось по наслідках, били ще лютіше, ніж нас! — Ім підставляли ноги, били по голові, копали ногами в груди, живіт, до крові розбивали голови, носи, зуби. Коли в нашому „квадраті“ появилися перші жертви — підлітки і старці, здорові і недужні, муштини й жінки... з малими дітьми —, то жах було на них дивитися!

Цю спеціально жорстоку „зустріч“ організували поляки для партії білостоцьких німців...

5. Дорога вода

Після вночішнього дощу сонце не гріє, а парить. Смертельно хочеться пити. Хтось одважний просить у „коменданта“ води, бо йому зле. Дістає відповідь, що „Це дуже добре — швидче подохнеш. Марш на своє місце“... По хвилині гукнув: „Хто хоче води — до мене“. На цей заклик вискочило з рядів чоловік із пів-сотні.

— Води в бочці нема. Хто хоче напитися — мусить собі привезти.

Хто хоче по воду? — охочі були всі.

Вибрав трьох, що виглядали наймізерніше, й сказав:

„Для одної бочки вистачить оцих трьох. Решта — по місцях. Паславський! Зо мною, по воду“.

Ми з заздністю споглядали на тих щасливців, що „поїхали“ — повезли на собі бочку — по воду. Думали, що от, мовляв, досхочу нап'ються.

Тільки за яких хвилин 40 показалася бочка з водою і... ніхто тепер не заздрих тим „щасливцям“, що її везли! — Паславський, доживотній в'язень-криміналіст підганяв їх здоровенним дрючком і вимагав, щоб бігли риссю! — Засапані й жорстоко збиті „щасливці“ тільки тепер, коли повернули з повною бочкою, достали по кухлику води — нарівні зо всіма...

6. „Право“ гуляє

Між німцями у білостоцької групи був один понад 60-літній старець. Ще в Білостоці його дуже побили на поліційному комісаріяті, а що били й по голові, то зробили його не сповна розуму: він не пізнавав людей, несподівано зривався зо свого місця й переходив на інше, одставав од партії й приставав до іншої, увесь час шукав і гукав на свого сина, Оттика. Все це порушувало безрезізьську дисципліну й „право“, яке нам так виразно показував „Кнур“.

Трапилося, що розлігся свист „на позір“, і до нашого „квдрату“ вступило аж два поліційні офіцери, між ними й начальник табору, з цілим почотом „комендантів“, як було нам наказано велячати поліціянтів.

І от після цього приказу-свисту нещасний старий німець іде собі турботливо — шукає сина. Це побачив начальник табору:

Ей, ти... Зламаний... Чого там шукаєш?

Старий, що зле розумів по-польськи, відповів по-німецьки, що шукає сина.

— Провчіть його! — заверещав начальник. — Аж чотири „коменданти“ почали його обкладати гумами.

Закриваючи голову руками, старий весь час кричав по-німецьки: „Мій Боже, мій Боже“!

— А-а, шваб проклятий! Бийте — доки не здохне! — „Коменданти“ подвоїли зусилля.

Хтось із німців вискочив наперед і об'яснив начальникові, що старий — несповна розуму й нічого не розумів.

— А ти, такої матері сину, сповна розуму? Так дайте ж цьому адвокату так, щоб і він розум стратив...

Нові чотири „коменданти“ почали бити „адвоката“...

7. Рефлексії

Перша ніч у Березі... Сиджу на цементовій долівці, бо на поспяченій спині лежати не можна, й згадую пережитий день.

Кожен із пережитих моментів будить у пам'яті аналогії, викликає порівняння, приводить — накидає висновки. Багато тих аналогій і порівнянь...

— Наливайко, засмажений у мідяному бику на варшавському ринку...

Гонта, якого в Кодні четвертували протягом десяти днів...

„Апостольська місія“ К. О. П-у („Корпус Охорони Пограниччя“), коли селянам у с. Гриньках на Волині так довго не дозволяли виходити з хат, аж доки не „навернулися“ на римо-католицтво.

Сотні зруйнованих церков на Холмщині...

„Дуті“ процеси проти українських націоналістів.

Закон про „пограничну смугу“, який в стосунку до українців примінювали за 300 кілометрів од границі...

Багато-багато пригадалося — до шибок в українських установах у Галичині, які організовано били польські студенти...

А висновок... З усього висновок один той, що поляки хорі на садизм... „Береза“ — це той же садизм, тільки організований і санкціонований державою.

І коли в історії людської ганьби та найгірших злочинів криваві імена інших українських катів зайняли належне їм місце — між Каїном і Юдою, — то по справедливості поруч із ними заслужив на місце й полковник Костек-Бернацкий, жажливий „автор“ Берези.

Той факт, що „Береза“, як державна установа, проїснувала на одну добу довше, ніж польська держава, що її створила, свідчить, що садизм у поляків — непозбувний.

Непоправних — дідичних — виколієнців цивілізовані народи стерилізують...

— Ліквідація польської державности — це тільки... стерилізація організованих садистів.

А. ЗГОРЯНИЧ

Привіт юности

Ю. Л.

Під небом чорний, впертий вечір,
Тяжкі, крилаті хмари за Нотр Дам,
як дзвони в олива.

Чужі потвори й речі,
чужий цей гук шулікам і степам.

А льотом орлім — моноксилі Січі,
кремезний велит верне демено,
горять, палають фіолетні свічі
над сонним берегом, як Богом звелено.

І станемо, ми — форт на тих протоках!
Ми скельно-вовчо, там на обрїях!
Рибини вбрала красна поволока
і просто виплаву — як вірний пес зоря.

І дуги знято: Індія, Канада
метких компаній ремесло ясне —
понтійська перла-соняшність і влада,
на мапах морців солодко блисне.

О, світлий Орлику, сновїдо між
сліпцями,
гася під крицею невчасний випал-жар,
це все мерці за повозом безтямно,
це місто-привид, холод і цвинтар.

1937.

АСКОЛЬД ЗГОРЯНИЧ

Прощання з юністю

Сріблева скронь — тавро поліття змагу
і полум'я святого сивий повіл,
це кров іржою на недобрїх шлагах,
це молодість руду у серці топить.

Минає південь. Хай на яснім небі
рапавих завтр кармазинють ворі, —
а я їду, Кассандрия тихий небїж,
а я простую по твердій дорозі.

Втомившись різьбити на лезах битви,
не жду, сновїда, іспитів майстерства;
в тяжкому ремеслі — у мідеритах
душа застигне нетремка і черства.

Чи ж відкривати душу далечині?
Вже ніколи наглити, пломеніти
душа — як лезо під собором, в тіні,
душа — синявий, непоборний вітер.

Застигнути крилом — на орльому доворі,
під небом лиховісним — чуйно і
непевно;
так важиться двобій років суворих,
поліття — міра дужих і нікчемних.

1939.

ЮРІЙ КОСАЧ

Ю. Бек-Софїєву

Марш Паскевича - Ериванського (1849)

Карпати мовчали. Стояли, накрившись сніговими шапками, темніли од смерекової хащі, прикриті синявою киреєю далечини, вовчо-підозрілі, несколихані. Дороги впирались у скелясту кручу гори, ховались і знов гулко виповзували. Ті гори були дикіші од Кавказу — вояки боялись їх; вояки пам'ятали, що на Кавказі куля чеченця чатувала з-за кожного каменя.

Осьде не струляно. Тут люди ховались або злякано виглядали з убогих курінів.

А дорогами йшли полки в близьких відступах, піхота за кавалерією — багнети одсвічували, мов чатиння смерек у смерку (між горами, наче б горіли села), прапори дрїмали на дикому леготі, глухо грюкали, спотикаючись, тупорилі гармати, гляділи зікрами що на схід, ескадрони й козацькі сотні виводили ще перед перевалом пісню; пісня наче б завмирала, але перейшовши на цей бік, в Угорську долину, випорхувала й гнала в долину. Коні хро-

піли, вздблювались, лайка салдата кресалась у сумерку, як іскра, ящі артилерії стугоніли заржавленим заліззям, банники, що їх несли вусаті салдати, мов очерет, коливались на рожевавості неба, — десь вили вовки, трембітали чабани.

А далеко — в Санктпетербурзі — відоме з портретів обличчя схилилось над мапою. Йшло про те, чи нарешті здійсняється сон Катерини, величавої прабабки. Австрійський ц. й к. посол тихо виховзнувся з кабінету, придержуючи під пахою шитий золотом триріг. Божественна персона з рівно підтятими бурцями, з м'яким вусом, що скрашав баб'яче, пуцуловате лице, підвелась, трохи замурена. Це кращіше, не перевал за Карпати (втім звичайна прогулька для ветеранів Карса), а справа Петрашевського, людей з скуйовдженими чупринами, завзятих і небезпечних читачів шаленого Фуріє; до цієї справи тісно прилягала справа київського братерства св. Кирила й Methodія, людей у наміренні одірвання од імперії складових частин і створення власного уряду (один чернігівський дрібний поміщик навіть уже почав підписувати свої листи „рукою властною“ — яке нахабство!). А в Відні молоденький брат Франц Йосиф вступив шойно на кров'ю захляпаний престіл; — тож нехай знає, яка тяжка шапка Мономаха, початок кожного володіння нині в Європі не легкий, цісар і імператор переживає своє 14 грудня.

Карпати мовчали.

Миколаївський салдат ішов не підбиваючись, звиклий до маршів. Він знав уже марш під Еривань і під Адріанопіль, під Варшаву й Остроленку.

... наш Паскевич командер
боевой одвл мундер ...

розбігалась пісня по Угорській долині, полошила звори, княжі берлоги ведмедів, росисті полонини, журливі води, нетрі, де ховались опришки й реготав чугайстер.

Здала замерехтіли вогні; „ура“ прокотилось поздовж полків, що трудно, скриплячи потертим верв'ям, ржавою збруєю вибирались на гору. Сам Паскевич, граф Ериванський, завойовник Кавказу, полководець без плану й без таланту, як називали його англійські газети, покоритель Вірменії й Азербайджану, усмиритель польського мятежа, проїздив на сивому коні; барабани жаско били дроб, знамена, що були задрімали, стрепенулись, коні сахались, вжалені острогами, — денеді мерехтіли білі мундіри австрійських зв'язкових.

Зо сходу сунула армія в сто двадцять тисяч добірного вояка ламати впертого Кошута.

Але ні: це схилився над мапою Європи відомий з портретів високий чоловік з підголеними дбайливо бурцями — мапа Європи, це було червоне сукно, що денеді займалось синім вогником мятежів і революцій, відоме обличчя топтало це полум'я лякованим чоботом з острогою.

Паскевич доїхав до аванпостів, ген-ген у долину Тиси. Вже було зовсім темно, тільки мерехтіли вогні й зривались крики й гра флюяра та виття бубнів: це руські батальони, вірні тирольці

сходу вітали графа Ериванського. Вони лежали на угорсько-карпатському пограниччі, за Свалявою й Мукачевом та показували дорогу російським дозорам.

Це була дивна й сміховинна весна народів.

В попівському домі Паскевич, граф Ериванський, зупинився. Під говорив прикрою російською мовою, але це був добрий патріот. Він нині видавав мадярів, що поховались, але ще кілька тижнів тому видавав руських народніх гвардійців мадярським графам на вішання. В попівстві стояло марево од світел, у вікна дивились морди прив'язаних до тину коней, кудкудакали зо сну кури, дещики перемішались з гуцулами — дебелими, чорними легінями, що мовчки смоктали свої різьблені люльки, сперті на довгі старосвітські флінти. Салдати їх трохи боялись — приймали за чеченців або яничарів по звичці, але потім страх проходив, це були добродушні люди, що не поривались до різання й носили мідяні хрести на грудях.

Паскевич, втомлений довгим переходом по горах (він їхав раз каретою, раз верхи), хмуро розглядав мапу, слухав донесень. Зелений мундури мішались з білими. Пито вино золоте, аж важке од старости, але прозоре, як роса. Паскевич поглянув через плече ад'ютантові: біля вікна один з малонадійних й вленадійних, поручник Д*, зауважений ще на Кавказі в зв'язках з розжалуваними учасниками грудневого мятежа, стояв у розмові з австрійським зв'язковим. Вони були далеко й говорили потиху. Вії Паскевича закліпали злісно — він був певний, що вони говорять про щось недобре.

— Токай будемо пити в Буді, — загомонів хтось, — там мають графи столітній токай.

(Втім це був зовсім не токай; арміяці не вмiли його пізнавати).

— Мій токай не уступає, — заворушився попик, — він пам'ятає два царювання, господине . . .

Карпати мовчали.

— Тут і ведмеді водяться, — проказав, набиваючи люльку кнастером, сивоусий піхотинець, сидячи біля вогню.

— Пропащий край, — позіхнув другий, — нудьга, гори.

— Кажуть, будемо скоро коні в Дунаю поїти: тоді погуляєм, — перегода озвався молодший.

Карпати мовчали.

— Будемо поїти коні не лиш у Дунаю, але й у Шпреві, Райні й у Сені! Вигукнув і спаленів молодий старшина.

Паскевич посміхнувся.

Жиди залюбки брали од салдат в корчмах мідяні копійки, продаючи австрійську горілку. Гори були темніші од Кавказу. Через верхи продирались польські шпіони, до відділів розгромленого Дембінського. В церквах зо тристалітніми зрубами уже давно не відправлялось. З освенцимської землі, з-під Кракова прийшла вість, а потім і пісня про Якуба Шелю, що різав з дозволу цісаря панів.

З Галичини приходили люди й вихваляли молоденького цісаря, дай йому, Боже, здоровля. Пани були за мадярів, молодий цісар — то був хлопський отець. А гуцули — ті здавна лиш з цісарями тримали, самі цісарського роду.

— Я вам дам останній томик Грільпарцера, — прошепотів молодий австрієць до ад'ютанта, зледумаючого й злебаченого. — Це наш співець свободи. Його книжки заборонені. Нині тирани бояться слова більше, ніж багнетів.

— Ваш Віндішгрец і Радецкий перейдуть до історії, — злісно посміхнувся поручник, — під пару нашому . . .

Він кивнув на Паскевича.

— Ах, мій Боже, це не може довго тривати!

— Слухайте, — поручник Д* зосереджено нахмурич брови, — ви не чули у Відні такого прізвища: Бакунін? . . .

— Це ваш родич? . . .

— Ні, я так собі просто. Одначе, що потім: Радецкий громить молоду Італію, Паскевич Кошута, Каваняк розстрілює сентантуанське передмістя, Прага здавлена . . .

— Але Брути, Брути ростуть . . .

Австрієць говорив скоренько й боязливо озирався. Він хотів бути й тут і там.

Поручник Д* махнув рукою й відійшов. Він був високий, блідий, зо злим, гострим обличчям. Йому було душно в цій кімнаті з низькими сволами. Вийшов на двір. Паскевич одвів його очима.

Карпати бовваніли чорними шапками. Спурхували в теміні бистрі вогники й гасли. Вдаряв свіжий, гострий вітер. Шуміли смереки. Коні пирскали, тисячі коней; салдати гомоніли. Десь греміли гірські потоки, як буря, зривалися з гір, збігали в долину, розбризувались гнівно на скелях. Але земля була тиха, гомін був глибоко під землею. Та земля ще спала.

Люди з руського батальйону бачили чоловіка, що на коні скавав у бік угорської границі. Гуцул з довгої фузії його застрілив. Над раном кінь вернувся до російського табору, де сурмлено в похід. В торбі при сідлі найдено пачку листів і книжку: „Альманах Русалка Дністровая“.

Генерал Паскевич граф Ериванський долучив цю книжку до актів й відіслав з кур'ером до Петербургу.

„УКРАЇНСЬКА ДІЙСНІСТЬ“

орган українців у Протектораті Чехія і Моравя.

АДРЕСА: PRAHA II., NA MORANÍ, 17/I.

ТАЛІЙСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

GIACOMO LEOPARDI

Батьківщина в неволі

Чому віддала нас ти дням прелютиям,
лукава доле, на поталу?

Чому нам не дано діждати смерті,
не бачити, як Батьківщину кутю
в кайдани зради, як прадавню славу
поганьблено злочинно?..

Не дано нам
Батьківщину потішити в неволі,
в тортурів вирвати, що серце
розривали.

Ні крові, ні життя ми не могли
віддати
праматері одвічній, — та в серцях
як шквиря
палав, зривався гнів, жага відплати.

Гай-гай, лягали й ми кістями у війнах
гарячу кров точили наші рани,
проте не їй, не Батьківщині
ми дали кров, а — за тиранів.

пер. ю. к.

GABRIELE d'ANNUNZIO

Mare Nostrum

Великий, грізний Боже! В дужій вірі
Тобі молюся — як колись молились
предки, —
на чардаку палю вогні офірни.

Ударом топора смереку горду,
гірчаний лавр і дуба пень священний
звалив я в сторонах Кварнера вчора.

і щогли корабля, чардак його і керму
і реї заквітчавши гиллям, що не в'яне,
побіди маєм, думав я про вмерлих.

Про тих умерлих гордых наших,
що сплять на дні морів ураз із
кораблями;
я думав про хоробрих морців наших.

Великий Пане, сурмиш Ти в походах
народів рятям, їх ведеш на славу і
загин:
і будуть жити, житимуть народи!

Господню міць прославлять понад
морем,
хвалу Господню по морях ровносять
і кров на вітарях їх пурпурових,
над океаном прапор: Fiat mare
nostrum!

Амінь.

(пер. ю. к.)

БОРИС ГОМЗИН

Хрест і меч

З приходом Хреста в Україну датується розквіт Українсько-Держави над Дніпром. Перебравши від Візантії ідею національного післанництва й засвоївши її, Україна виходить на широкі шляхи Володимира Святого та Ярослава Мудрого. Ім'я тодішнього Києва стає в усій Європі синонімом величі й слави.

Повна повага до себе, тодішня укр. інтелігенція створює чудову легенду про відвідини Св. Андрієм Первозваним київських горбів та приречення їм, що вони й місто, на них збудоване, будуть місцем, осяяним благодаттю Божою. В цій легенді відбилося усвідомлення Україною, як націю, себе і своїх завдань у світі: Хрест вказував напрям та благословляв, меч прокладав йому дорогу та боронив його. Схилявся й падав хрест — ржавів і ламався меч . . .

Така історія України!

Минають ті блискучі часи . . . Під загрозою зо Сходу, що ви-
лонює з себе щораз нові й нові орди дикунів-поган, у Києві стає
сутужно, небезпечно. Зачинає мати щораз дужчий голос „лаком-
ство нещасне“. І найвищі церковні достойники українські від-
ходять із загроженого фронту служби хрестові, тягнуть на пів-
ніч, де і знаходять білях безпечне місце в Суздалі, а згодом у
Москві, а український меч слабне і йде нарешті в прийми до
Литви.

Київ, як центр укр. державництва й укр. культури, взагалі
завмирає . . .

По майже двох віках летаргії знову прокидається Східня
Україна. Як реакція на нестерпний польсько-католицький тиск, у
незабутньому Острові зачинається релігійне відродження України,
а рівночасно в безмежних степах українських відроджується й меч
український і поволі кріпне в руках „лицарів св. Хреста“ — коза-
ків січових.

І кінець XVI й початок XVII сторіччя — це жвавий і повний
самопосвяти рух українських православних братств.

Незабаром, як вислід того здвигу, з'являються дві великі по-
статі, передвісники блискучої доби козацького Відродження дав-
ньої Князівської України :

Козацький меч у твердих руках мудрого Петра Конашевича-
Сагайдачного, що підносить організацію козацтва на державниць-
кий щабель, але рівночасно відновляє занепалу українську ієра-
рхію, а хрест підносить митрополит Петро Могила, вписаний золо-
тими буквами в історію Української Церкви й укр. культури взагалі.

Це саме в цей час відроджується природній й нерозривний
союз козака-січовика й ченця, що знайшов відгук у поетичному
описі Т. Шевченка („Чернець“). Саме відроджується, бо ж і ста-
родавній князь, послуживши Батьківщині на полі „цесаревому“,
приймав схиму, щоб вирівняти свій рахунок на полі Божому.

Вивершує цю добу, а разом і починає нову, велетень того
часу — Зиновій Абданк-Хмельницький, що його нарід переймено-
вує в Богдана, цебто — в „Богом даного“.

З тим іменем він і ввійшов до історії.

Та далі йде вже спад. Вдержати свою державу — це лінія
найбільшого опору, що загрожув кожній хвилини втратою майна
й голови. І знову „лакомство нещасне“ вибивається наверх. Від-
блиском тої доби на мить заблисне Іван Мазепа останніх літ його
життя, але зламаний меч випаде з його старечих рук.

А хрест . . . Український хрест в особах українського кліру на
наказ московського царя Петра — прокляне український меч в
особі Мазепи . . .

Союз українського Хреста й Меча розірваний остаточно, над-
ходить швидкий занепад.

Млява спроба Кирило-методієвських братчиків XIX ст. відно-
вити той союз зависає в повітрі . . . Нема кому її підтримати . . .
Українство розпливається в пацифістично-демократичному всесві-
тянстві й всеросіянізмі. Все це на ґрунті безвірництва.

Ні меча українського, ні хреста українського!

Через те це найбільш невиважена доба, найбільш „малоросійська“ доба Укр. історії. Доба найбільшого занепаду Української державницької думки й доба найменшого виявлення Української особистости.

Знову по довгих роках летаргії надходить 1917 рік — раптове збудження України під брязкіт чужої зброї й під клекіт чужої революції. Тим то Україна, збуджена не з середини, а ззовні, не знаходить себе . . .

Відважніші пробують витягти з забутих могил стародавній меч український. Вірні під глум червоних речників пробують винести на світло денне забутий хрест український. Але ті роки — це покручені манівці. Це роки втрати спільної, зрозумілої всім українцям мови. Відроджені меч і хрест ніжк не можуть створити нерозривного союзу один із другим . . .

Хрест заламується в манівцях церкви Липківського й падає під ударами організованого безбожництва півночі.

Меч не в силі оборонити хреста й заламується в розхристанних повстаннях.

Еміграція . . . Здавалось би, що тут ота загублена мова віднайдеться, бо ж кожна еміграція — це в першу чергу сфера ідеології; здавалося, що тут будуть створені підвалини для союзу Хреста й меча українського.

В ч. 13 „Н. в П.“ А. Корнійчук яскраво змалював „здобутки“ еміграції на цьому полі.

Коли хрест — це символ духової перемоги над усім земним („мамоном“, „лакомством нещасним“) і прорив у вишини Духа, тоді доба, що її ми переживаємо, — це доба найбільшого занепаду духового християнської Європи й Америки, а поруч із тим доба найбільшого гіпокритства та фарисейського лицемірства.

Ніколи ще „лакомство нещасне“ не було горою так, як за нашого часу, часу розквіту технічного знання й панування машини . . . Ніколи ще християнська людність не була такою духово зубожілою, як тепер, а рівночасно ніколи вона не стояла так близько перед жахливою загрозою обернення її в ілютів, як тепер.

Межі й реченці зближаються . . . Часи виповнюються . . .

Питання стоїть ясно: або переможе християнська Європа й Америка, або протихристиянська.

Або з Христом і хрестом, або з анти-Христом і його жидівським знаком!

Наше місце в цій боротьбі й наші завдання указує нам наша історія, наша традиція.

Найнижчий пункт занепаду й розкладу релігійного почуття й думки української вже за нами . . .

З Батьківщини йдуть вістки про напружене шукання там оформити своє релігійне почуття (і це по 20 роках найактивнішого наступу державою підтримуваного безбожництва).

Ясна річ, що все це відбувається у викривлених і дивовижних формах, як, напр., повстання вже коло 40 ріжних сект.

Все це нас зобов'язує.

Вже чути повів Вітра-теплокрила. Наближається український Ренесанс у межах загального Ренесансу. В тому українському Ренесансі має відновитися нерозривний союз укр. меча й укр. хреста.

Чуйне вухо схоплює його перші, ще нетверді кроки; вони швидко обернуться в грізний рокіт нестримного буревійного потоку.

І в чині справдитися має легенда про відвідини Київських горбів Св. Андрієм!

Та чи буде так — це залежить виключно від нас самих!

Чи здобудемося ми на таке високе духове напруження, перед яким безсило розпадаються в порох і найміцніші мури наймогутніших держав?

Хай приклад матеріально безсилим, але непереможних духом первісних християн у їх боротьбі супроти безбожницького Риму буде нам дороговказом!

Тих християн, що їх самовпевнені й бундючні римляни називали брудними жебраками...

Хай приклади чеснот, відваги, самопосвяти й завзяття наших предків у їх славетних братствах запалять нас!

Хай новітні братства ліпших укр. людей стануть осередками нового українського життя під знаком Хреста й Меча в службі йому!

В добу підготовки

(аз) В часі великого мовчання рушниць мали голос книги. Книги — у часі розмови рушниць — не література. І навпаки, бо підчас великих подій нема великих книг. В добі революції 1789 й імперії нема імени творця, що дійшло б до наших часів. Байрон і Шеллі — генерація поетів схилу епохи, коли меркли заграви. Творчість, що відіб'є велич сучасности (від 1918 р.), — творчість завтрашнього дня.

Двадцять попередніх літ страчено на змагання творців підготовки, на завзяту боротьбу з фрагментаричністю й релятивністю нашого віку, на викування слів молитви прийдешнього, на знайдення єдності символу — слова й чину. Німецькі поети сучасности, як нпр., Дітріх Екарт, Гайнріх Лерш, Петер Гаген, Гайнріх Анакер, Герберт Беме, Гергард Шуман і ін. — це лиш „передня чета духа нового Райху“, як стверджує Й. Роор, це заповідь доби нового розцвіту німецької поезії“, повторює він. Подібною епохою підготовки є доба сучасної італійської літератури. Проти фрагментаристів, об'єднаних у групі „Crepiscolari“, що відбивала настрої творців проміжної доби, виступає сміливіша група „Ронда“ і, покликаючись на Леопарді, шукає за єдністю мистецької форми й змісту, тужить за зрілістю мистецького твору (Р. Бакчеллі, А. Бальдіні, В. Кардареллі й ін.). Але розмах доби сильніший за мистців.

Повість — найдосконаліша форма внутрішньої літературної єдности, та повість, за якою від літ тужать в Італії, й досі не має

свого яскравого представника серед молоді генерації. Всі спроби створення нового італійського роману критик Піетро Панкраці називає „*romanzi per forza*“, бо їх авторам бракує міцних нервів, гостроти осуду історії, спокою для провидчої оцінки подій, глуду справедливості в оцінці людей.

Споглядаючи на повоєнну літературу в аспекті „великої підготовки“, ледви чи можна говорити про традиційну „європейську літературу“. Тут важний не тільки факт цілковитого сумерку терміну „Європи“, що сьогодні залишається тільки географічним виразом. І не лиш Європи, але й т. зв. „світу“. Одначе повоєнна література націй була боєм між її „європейськістю“ й „антиєвропейськістю“. За перше завзято боролись нації, затрачуючі своє своєрідне племінне обличчя, але кандидуючі на світове владарство. Література безоблична, снобістична, легкоперекладальна, що служить якійсь неокресленій „Отчизні серць“, „отчизні спільної (?) віри“, неймовірно близька анонімовим безплемінним творцям і керманічам по-версальського світу.

Але ось читаймо книгу швайцарського письменника С. F. Ratuza — „Спів нашої Рони“, його „вірую“:

„Люди шукають духових братів поза земними границями й іншого братерства, ніж з народження й крові, бо вони не знають тих, що стоять їм найближче... вони утікли в світ думок з жаху й з відмови перед дійсністю. Їх отчизна — це „точка зору“, книга, доктрина; вони нехтують всім, що земне, всяким з'вязком крові, нацією, племенем. Одначе я, навпаки, приходжу, щоб вказати на плем'я, щоб сказати Особливе, щоб оспівати Особливе, особливу природу, що є лиш природою. Я приходжу, щоб показати й обговорити Різне“ . . .

Отже таке кредо „антикосмополіта“, „антиєвропейця“. Це один із тих, що накликають до повороту на землю, на ґрунт, до гордості з предків, до гордості з Особливого, що їх вирізняє. (Ґрунт — це не є лиш селянськість, обов'язковий поворот до примітиву села; данський письменник Й. Єнзен каже, що „прибій своєї раси“ він чув не лиш у ютландському селі, але й за океаном, на Уолл-Стріт, на далекобіжних пароплавах, на антиподах світу).

Можливо, Рамюз є одним із найбільш яскравих виразників доби підготовки. Три речі Рамюза („Підстава буття“ — 1914, „Прощання з багатьома особами“ — 1914, „Велика весна“ — 1917), були програмовими: „з леготом провесни хочу я віддати відродження природи: тотальне, панічне буяння світових соків“. Все, що інстинктивне, племінне, земне, мітичне, уявне приходить у Рамюза до слова („Земля Неба“, „приявність смерти“, „спів нашої Рони“, „Розподіл рас“ і т. п.).

Рамюз на великому шляху доби, коли народи зо сплосненої духовости виходять на те, щоб шукати контакту з ґрунтом, з силами життя, з реальністю природи, з творчим духом.

Рамюз не один. Ось німецький його сучасник Ернст Штадлер (1883—1914) виступає в час світової війни з тугою за боротьбою, щоб „до сита й ущерть світом і сонцем хмеліти“ . . . (збірка „Der Aufbruch“). Фаланга поетів-вояків, як Вальтер Флекс, Тор

Гооте, Ернст Юнгер, Магнус Вегнер оспівують війну — велику пісню життя й смерті, пробу племінної вірності, дружності, відданості провідникам. Зразком мужньої й героїчної поведінки до життя, війни й усіх її труднощів становить трилогія Едвіна Еріха Двінгера („Армія за кільчастим дротом“, „Між білим і червоним“, „Ми кличемо Німеччину“). В контакті з ґрунтом творить Ганс Грімм („Народ без простору“) „біблію“ німців — книгу про долю нації.

Творці доби „великої підготовки“ в Німеччині: Р. Біндінг („Легенди часу“, „Заклики й промови“), Вільг. ф. Шольц („Дорога на Льок“, „Перегони з тінню), Г. Каросса („Румунський щоденник“, „Переміна одної молодости“), Г. Штеер („Три ночі“, „Петер Бріндайзен“), Г. Ф. Блюнк („Сага праатьків“, „Народ, що твориться“) і б. ін.

Генерація „1898“ в Іспанії (Міг. Унамуно, Валле Інклян, Піо Бароха, Азорін, Перец де Аяля й ін.) наказує своїй зміні йти „слідами Дон Кіхота“, сповняти місію „божественних нетерпеливих“ (Х. М. Пеман — драма з життя св. Франциска Ксавіє в Ост-Індії, йогож п'єса „Cuando las Cortes de Cadiz“ — про оборону Іспанії перед наполеонівською навалою), що відновляють міт давньої, героїчної Іспанії.

Молода Бельгія, роздвоєна племінною проблемою валлонів і фламандців, шукає за „новими соками світу“. (П. Нотомб, А. Давиньон, Ван Оффель і ін.).

Можна було б відмітити бій між „європейцями“ й „антиєвропейцями“, між „безбатченками“ — космополітами й прив'язаними до ґрунту, надхненними зовом племінності — у всіх країнах. Навіть у російській літературі, як радянській, так і еміграційній, цей бій точиться.

Сумерк інтернаціональної музи зразку І. Еренбурґа кличе до життя П. Романова („Русь“), Ал. Толстого („Петро І“), М. Шолохова („Тихий Дон“) і ін.

На еміграції рафінованим В. Сиринові й І. Газданову, нігілістичному І. Іванову („Розпад атома“) протиставиться Л. Зуров („Поле“), Ю. Софієв, В. Мамченко й ін., оспівуючи 1812 рік, громадянську війну — як пробудження племінної надри.

Новий стиль завтрашнього дня, як і новий світ людства, ще невідомий. Але в боях за нього минули тверді пововнні роки, що визначили віхи для нових шляхів у мистецтві. Нині рушніці промовили, щоб вибороти нове обличчя світу. Завтра промовлять книги, щоб остаточно відстояти те, що почали запопадливо обороняти тому двадцять років — племінність, природу, ґрунт — усе Одвічне й Особливе.

Поширюйте „НАЦІЮ В ПОХОДІ“

≡

≡

в другому році видання!

МИКОЛА ГОСТРИЙ

Теж патріоти

(Замість фейлетону)

Крім високоідейних укр. людей, що попали на еміграцію і повнять тут свою повинність, ведучи патріотичну працю політичну й культурну і то в умовах часто людськи просто незносних, дісталися на еміграцію й елементи менш ідеалістичного порядку . . .

Всі ми знаємо недоброї пам'яті тип діячів, що ще в р.р. 1918—21 мали вразну тенденцію розцінювати укр. справу на дзвінку монету!

Ці люди, на жаль, не згубились і на еміграції . . . Частенько їх можете бачити по різних укр. емігрантських організаціях і установах, але, розуміється, лише тих, де є якісь вигоди, гроші, фінансові комбінації і т. д., і т. под. Натомість майже не зустрінете їх там, де треба безкорисно працювати для загальної укр. справи . . .

Повчально спостерігати поведінку цього „реалістичного“ типу людей, все одно, чи то мужчин, чи жінок, в щоденному укр. еміграційному житті. І поки ви не знаєте залаштункової сторони справи, ви високо оцінюєте їхню енергію, бистрість, толковість, які просто вдаряють у вічі, аж вам любо дивитись на таку жвавність і діловитість цих людей . . .

Пригадую собі емігрантські типи, яких мені доводилось частенько спостерігати в чинності. Справді незабутні образи! . . .

На різних нарадах в емігрантських організаціях і установах, де бували грошові справи, допомоги, грошові інтервенції і т. д. ці люди були на першому місці, хотів би лише, щоб ви хоч одним оком могли на них подивитися, — краса та й годі!! . . .

Пропозиції, резолюції, поради, одна краще і хитріше другої, спляться з цих людей без кінця й краю. . . Працюють тоді вони з надхненням, навіть їхній вигляд вам багато дечого говорять: очі блищать, голоси переливаються найпривітнішими модуляціями. . . Справді одна насолода дивитись на таке захоплення працюю . . .

Зате не бажав би вам побачити цих же людей в буденній емігрантській праці, де вже немає ні грошей, ні грошових перспектив і де лише в міркувань тактичних вони іноді мусять приймати особисту участь. . . Ні, нізачо тоді ви не пізнаєте цих людей і цілковито в них розчаруетесь! . . .

Сидять вони тоді перед вами, немов прибиті, во згаснутими очима, сумні й мовчазні, з ознаками великої втоми й гарячого бажання чим скоріше кінчати нецікаві наради . . .

Не хочеться вам і вірити, що це ті ж самі люди, яких ви інакше звикли бачити, як бистрих, енергійних, толкових і спритних діячів . . .

Проблиски хвилюючого оживлення, правда, настають у них, коли зарисовується надія бодай на якусь емігрантську інтригу, чи конфлікт . . .

. . . . .

Ця категорія надзвичайно „цікавих“ емігрантських діячів, розуміється, радо кохається й у т. зв. „високій“ політиці. Коли, скажемо, з'являється чергове зацікавлення укр. справою у будьяких чужих чинників, а з цим і надія на відповідний грошовий фонд в якій завгодно, але добрій валюті, то серед цих „знаменитих“ діячів починається превеликий рух і метушня і то вже не на жарті! . . .

І які б уже не були перешкоди на дорозі до цього „фонду“, ці енергійні люди переборять все можливе і неможливе і до нього таки дістануться, головне аби такий фонд взагалі десь існував . . .

Ідеологічні перешкоди і всякого роду сумніви? . . .

Але ж це дрібниця для діячів цього калібру! . . . Для них ніяких таких перешкод не існує . . . На те вони й є, щоб своєю „бистрістю“ і „широтою“ поглядів такі дурниці переборювали.

Отож, граючись, вони знайдуть і „принципові“ пояснення та „ідейні“ підходи, а коли треба, то перекинуть вам такі сміливі „ідеологічні“ містки через всякі ідеологічні провалля, що й голова у вас закрутиться від незвички . . .

Чужинці звичайно „цінять“ цю категорію укр. людей і охоче з ними співпрацюють. А ці „лицарі“ весело й сито живуть і мають повне вдовolenня з себе й цілого світу . . .

Україна? . . . Її майбутнє? . . . Але ж згодиться, що в тім все це таке не-виразне й далеке . . .

У реальних же людей мусять бути реальний підхід до справи: день та наш! . . . А по нас хоч потоп . . .

Ю. К—ч

Новітня література Фінляндії

Після проголошення незалежності Фінляндії в 1917 році та після важкої боротьби, яку звели фінські селянські відділи на чолі з генералом Манергаймом при допомозі німецьких військ гр. фон Гольца в обороні краю проти большевиків, натурально, рідна творчість не мала ще можливости розгорнутись у всю широчінь. Щойно, коли минула виснажуюча доба організації держави, появились нові творчі сили; молода генерація Фінляндії взялася заподадливо до двигнення рідної культури на європейські шляхи.

В рр. 1924—25 з'являються твори таких поетів як Йотуни, Ільмар Кіянто, Коскенніемі та Йоель Легтонена, що вказали дорогу розвою.

В 1924 р. Фінляндія зазнала вбивчих впливів т. зв. „модерної європейської культури“. Фінське письменство влягає розкладовим космополітичним впливам, молодші письменники, т. зв. „Вогненосці“, захоплюються формалістичними течіями мистецтва, наслідують експресіоністичні зразки, відриваються від рідного ґрунту. Одначе ця недуга „модернізму“ не тривала в Фінляндії надто довго. Супроти закордонних впливів живо діє реакція здорових національних сил і вже в рр. 1930—32 письменство Фінляндії повертається знову до джерел, прибирає своє властиве обличчя.

Визначним письменником сучасної Фінляндії є Вольтер Кильпи (нар. 1874). На початку ХХ століття появились його ранні твори з неоромантичними тенденціями — оповідання „Парсифаль“, „Антиной“. Філософія Ніцше, північні саги, лірична музикальність — все це переплелось у творчості молодого поета. Тридцять літ після того він мовчав й аж нарешті у 1933 р. вийшли його новелі „Малі люди парохії“, романи „В залі Алястало“, „Кирколле“ — де зображено життя хліборобів і моряків на острові Ку-ставі, на далекому підполярному побережжі.

Під великим впливом Достоевського почали свою творчість Йірі Уурто (нар. 1905) та Йоель Легтон (1881—1934), що в своєму романі „Путкиното“ намагався дослідити далекі зони людської підсвідомости методом детальної психологічної аналізи. Метода Легтона нагадує в дечому ірландця Джемса Джойса, хоч роман „Путкиното“ написано на два роки перед появою відомого „Улісса“.

Найбільший національний письменник Фінляндії в що пору — це Франц Еміль Силлямпее (нар. 1888), що творить, наближаючись до первісних і живих джерел національно-плеємної дійсности. Син звичайного рибалки з далекої півночі, Силлямпее зображує в своїх новелях і оповіданнях суворе життя підполярної країни, побут рибалок і ловців, загартованих у тяжкій боротьбі зо стихією. Найкращі романи Силлямпее це: „Побожна вбогість“ (1919), „Шлях одної людини“ (1932). В них зображує письменник м. ін. роки боротьби за незалежність Фінляндії, громадянську війну, тодішні настрій села.

Долю селян змальовують також Унто Сеппенен (нар. 1904), молодий новеліст, тісно зв'язаний з рідним ґрунтом, та Урго Каргумак (нар. 1891), нагороджений на олімпійських грах 1936 р.

В протилежності до співців фінського села, Тойво Пекканен (1902) описує місто, побут і життя робітників-металістів. У романі „В тіні заводу“ письменник змагається з розкладовим ученням Маркса й протиставить йому ідеал нової людини праці. До цієї тематики відноситься його оповідання „Весна людини“ (1935). Тойво Пеккане виховав цілий ряд робітничих письменників.

Письменники, яких цікавлять історичні теми, це — Арві Сірвенттаус (нар. 1883), що пише повість з давнини народу фінноугрів. Айно Калляс (1878), що опрацьовує сюжети з фінсько-естонської минувшини.

Широкі епічні картини з північних областей Фінляндії находимо у реаліста Гейкки Топпілля (нар. 1885). Мотивами, краєвиду півночі, полярного моря й природи багата лірика Ейнари Буореля (нар. 1889). Поезія Фінляндії заступлена представниками християнсько-релігійного мрійництва, як напр. Ляври Погянпее (нар. 1899), Ляври Вільянен (нар. 1900); містично-візіонерського естетизму, як напр. Ууно Кайляс (1901—1933), Карло Саркіа (нар. 1902), що вважається після смерті У. Кайляса за найбільшого поета сучасної Фінляндії. З інших слід назвати Ааро Геллякоскі (нар. 1893), Арви Кивімаа (нар. 1904) та трьох талановитих поеток: Еліну Ваара (нар. 1903), Ірїе Йільге (нар. 1903) та Міку Вальтари (нар. 1908).

Драма в Фінляндії ще не осягнула належного ступеня розвою. Найвизначнішим драматургом післявоєнної доби є Ляври Гаарля (нар. 1890) з його драмами: „Юда“ й „Обосічний меч“, що мали великий успіх на фінській сцені.

Література молодой Фінляндії в цілому тісно зв'язана з політичною долею народу. Виборена незалежність дала можливість Фінляндії виявити яскраво свою творчу снагу й допомогла фінській молодій літературі внести й у загальнолюдську скарбницю непроминальні цінності.

Прихильники „НАЦІЇ В ПОХОДІ“!

розбудуйте Ваш орган у 1940 році!

З українського життя

НОВІ ПУБЛІКАЦІЇ ПРО УКРАЇНУ

Італійська преса в останньому часі присвятила декілька статей, присвячених Україні. А саме: *La vedetta d'Italia* в Фіюме вмістила 28. IX. м. р. статтю п. в. „Українці“, пера Торреса; проф. Люїджі Сальвіні, що віддавна займається укр. справою в Італії, вмістив статтю про Україну в римському часопису „*Augustea*“ (15. X. 1939). Про католицькі справи в Україні писали *L'avvenire d'Italia* (Bologna 11. XI. 39), *Gazetta di Venezia* etc. — В З'єднаних Державах Півн. Америки вийшли книги про Україну в англійській мові: „*Україна й американська демократія*“, „*Український національний рух*“.

З ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ ПОТОЙБІЧ РАЙНУ

У Франції продовжують постійно виходити два органи укр. еміграції „*Тризуб*“ та „*Українське Слово*“. Рідше з'являється орган М. Шаповала „*Українська Воля*“. З часописів довідуємось, що українців у Франції змушується до вступу в польський леґіон, який там заснувався. З листопадового заклику редакції „*Укр. Слова*“ довідуємось, що українцям у Франції заборонено відбувати зібрання; тому листопадові урочистості не відбуваються по емиґр. осередках, як досі це було щороку. Життя загально завмерло.

Тимчасом на шпальти укр. преси в т. зв. демократичних державах дістаються ось такі безглузді вістки про життя українців у Німеччині, як про „арештування“ нім. владою чільніших українців, заборону преси й укр. організацій тощо. Як бачимо, нам у „недемократичній“ державі живеться проте трохи вільніше, ніж у т. зв. демократичних.

Цікавий також тон усеї потойбічної укр. преси, дуже ріжний од її тону хочби ще перед роком.

„*Укр. Воля*“, що виходить у Парижі (5. X.), веде акцію за вступом українців до фр. армії. „*Укр. Воля*“ п. Шаповала вважає отже за доцільне посилати українських робітників поруч з неграми та арабами на захист інтересів капіталізму й плутократії.

— Укр. націоналістична преса в демократичних державах подає про „підготовчі праці для створення Укр. Нац. Комітету, що мав би перебрати на себе керму визвольної акцією укр. народу в співпраці з демократичними державами.“

Підготовка ця ведеться під проводом проф. мінесотського університету й голови американської Організації Державного Визволення України (ОДВУ) Олександра Грановського“.

Разом із тим та сама преса повідомляє, що „різні укр. організації в поодиноких демократичних державах заявили свою згоду підпорядкуватися цьому Комітетові“.

Та це, як видно, не подобається іншим, бо інша укр. пресова агенція, що видає „*Комунікати Інформаційного Українського бюро*“ з дня 31. X. м. р., заявляє, що такого об'єднання не було й нема, а компетенції згаданого Генерального Комітету не розтягаються на всю еміграцію.

— В Нью Йорку відбувся VII конгрес Ліги Української Молоді Півн. Америки, в якому взяла участь велика кількість укр. молоді.

— „*Українські Вісті*“, що виходять у Бразилії, нарікають на строгий режим супроти чужинців, введений тамошньою владою. Чужинцям не вільно мати своїх товариств, своїх шкіл, не вільно навіть розмовляти в своїй мові на вулиці та відправляти Богослужби в рідній мові. Ці приписи діткнули також і українців.

— Ген. Удовиченко, голова союзу кол. укр. комбатантів у Франції, видав заклик до членів свого товариства, перебуваючих у Фінляндії, з закликом вступати, як один муж, до фінської армії.

— У Вінніпегу відбулася радіва дискусія між о. Свистуном та о. Стюердом у справах України й її теперішнього становища.

— Американська українська преса дискутує справу репрезентації, яка обняла б провід над українською еміграцією в Америці й у Європі. Репрезентація має бути заложена на основах широкого порозуміння між всіма українськими організаціями.

— У Швейцарії заснувався український відділ Червоного Хреста на чолі з панями Ідою Бачинською та Андреею Кюршо.

З ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ У ВЕЛИКО-НІМЕЧЧИНІ, ПРОТЕКТОРАТІ Й У КОЛ. ПОЛЬЩІ.

— У Празі почав виходити орган укр. еміграції в Протектораті під назвою „Українська Дійсність“. Хоча літографований, цей часопис містить цікавий матеріал. В часопису беруть участь також і співробітники „Н. в П.“ — др. Б. Гомзин, М. Гострий й ін.

— Українське життя на теренах Лемківщини починає живо організуватися. У Криниці відкривається українська гімназія. У Кракові роблять українці заходи до заснування власного органу. У Кракові перебуває велика кількість української еміграції з Бел. України (як напр., письмен. Ф. Дудко, полк. О. Доценко, генерал Омелянович-Павленко (мол.), мистець В. Дядинок, пос. С. Скрипник і б ін.), а також ухадники з Галичини. Справами збігців піклується Укр. Комітет у Кракові, що має ряд філій на провінції.

ДОЛЯ УКРАЇНСЬКОГО ДУХОВЕНСТВА.

Як доносять чужинні часописи, єпископ *Йосафат Коциловський* залишився в своїй єпархії, хоч мав можливість виїзду. З огляду на те, що демаркаційна рад.-німецька лінія розділила перемиську єпархію, заступником єпископа на Засянні є єпископ-помічник *Григорій Лакота*, що перебуває в Ярославі. Вістки про заслання митр. гр. Андрія Шептицького виявились неправдивими. Митрополит перебуває у Львові, проживаючи в повній ізоляції од громадянства. Рад. влада наложила на нього контрибуцію у висоті пів мільйона золотих. Єпископ Хомішин перебуває й надалі в Станиславові. Його вже кілька разів переслухували радянські органи безпеки.

Кол. Президент Карпатської України о. Августин Волошин іменований недавно таємним шамбеляном Папи П'я XII.

З ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ.

— Одн український чернець з чину св. Василія, перебуваючи на виг-

нанні в Словаччині, розповідає про трагічну долю українського чернецтва в цю пору: „Всі наші монастирі zostали під большевиками, які монахів наших повиганяли з монастирів, а помістили там жидів. В Крехівськім монастирі, де було 70 монахів-студитів, є тепер 300 большевнків. Нас, монахів Василіян, що були працівниками пера, видавцями укр. часописів, большевики вигнали, друкарню забрали й ми мусимо тепер скитатись по світі“.

— З приходом рад. влади економічне становище в Зах. Україні сильно погіршилося. Число втікачів із Західніх Укр. Земель усе збільшується. З сіл головню втікав молодь, дівчата також. Є села, де молодших нікого не лишилося. Втікачі оповідають, що у Львові з їжою але. Їдять лише хліб і бульбу, але останню лише ті, хто мають свояків на селі. Цукру взагалі неможливо дістати. З продажу зникли такі речі, як годинники, мило, бритви, ножики, через те, що їх масово закупили військові. Зокрема дорого коштує опал. У Львові фіра дров коштує 200 зол., центнар вугілля 20 з. (раніше коштував 4.50). Селяни неохоче продають дрова й інші сільські продукти за гроші, а радніше стараються виміняти їх на чоботи, одяг й т. п.

— У Львові поширюється тиф. Ціла личаківська дільниця обгороджена з метою запобігти поширенню епідемії, бо в тій дільниці вона лютує найгірше.

— „Вісті“ з 16. X. м. р. подають, що „до львівського університету вписалось багато жидівської молоді, яка раніше не мала туди вступу“. Багато професорів львівського університету вивезено до ССР. Навчання ведеться виключно в російській мові.

— В Зах. Україні відчувається брак металевих і машинових виробів. Влада посилено продовжує вивозити сировини. На села накладено обов'язок достачити певну кількість збіжжя, залежно від великості села. Вимоги ці дуже великі.

— В київських „Вістях“ вміщено листа письменників Радянської України до письменників Західньої України.

Між підписами під тим листом є такі:

Д. Гофштайн, І. Фебер, Адельгайм, Альбертон, Аронський, Бейлінов, Воль-

кенштайн, Гардсман, Городської, Гільдін, Каган, Ківніс, Корнфельд, Лурв, Ністер, Плоткін, Полянкер, Рєзнік, Торін, Фомін, Шахтман, Юхвід...

Отже чистопородні жида!

А проте не знаходимо ми між тимп підписами таких прізвищ:

Антоненко-Давидович, Бажан, Бобинський, Влизько, Вільховий, Головка, Досвітній, Загул, Західній, Ірчан, Косинка, Куліш, Ле, Леонтович, Підмогильний, Поліщук, Панченко, Семенко, Сказинський, Фальківський, Хвильовий, Шкурупій...

А це були справжні українці, що багато-багато зробили для українського слова. Десь вони зникли...

На їх місце прийшли оті вищегадані „українські“ письменники!

— У Холмщині українське життя — ні шкільне, ні церковне — ще не налагоджене. За інерцією існують ще старі відносини, цебто поляки й далі грають ролю. Це все (у зв'язку з різкими чутками, що очевидно йдуть із жидівських кол, ось як, прикл.: „Відновиться Польща, то всіх українців винищать...“) від'ємно впливає на настрої тутешнього укр. населення. Дітвацька поведінка невідповідальних укр. молодиків, що прикриваються тут

назвою „націоналісти“, лише утруднює налагодження нормального укр. життя.

НОВИЙ ПРАВИТЕЛЬ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ НА СХОДІ.

Митрополит Діонісій, голова кол. православної автокефальної церкви в Польщі, відмовився від свого уряду й передав його високопреосвященному Серафиму, архієпископу берлінському й німецькому.

З грудня архієпископ Серафим виїхав до Варшави й Кракова для приняття управи над православними парафіями на Сході.

ЧИ НЕ ПІЗНО?

Букарештенська інформація подає, що 15. X. м. р. представник румунського уряду прийняв укр. делегатів Бесарабії й Буковини пп. Залозецького, Михальського, Сербинюка, Гаврилюка й інш. з метою обговорення майбутньої співпраці українців в новоутвореному політичному угрупованні Румунії „Відродження“. На спільній нараді винесено ряд постанов, які свідчать про зміну румунської меншинної політики.

„Нація в поході“

Зміст річника 1939

(в дужках подано числа зшитків)

- Андрієвський О., проф. Наш націоналізм 1 (8)
Ансальдо Х. А., Перемога крил 9 (2)
Аннуціо Габрієле, Mare nostrum (16—17)
Аскольдів Р., Організація культури 12 (10—11)
Астматій В., „Прометейська місія“ Польщі, 5 (6)
А-тій В., Колонізаційна політика Сталінату 8 (9)
Березяк О., Ідея одного проводу й еміграція 6 (5), На гранях 5 (10—11)
Б. О., Англо-советський союз і Україна 6 (5)
Блюк Г. Ф., Нещадна буре! 7 (3)
б. р. Приявність В. Липинського 4 (1), Новий схід Європи 1 (12), Чи на ріках вавилонських? 13 (13)
Брусний Іван, (Лисяк-Рудницький) Карпатській Україні 3 (3), Легітимізм і українська молодь 7 (5), Державний провід України 1 (9)
Василевський В., Князь полонений 2 (5)
Верес С., З „Легенди гір“ 12 (14—15)
вб) На непримиренних позиціях 15 (3)

- Г. К.*, Що ж дали? 1 (4)
Г-К-о., Війна й українці 15 (12)
Гомзин Б., В обличчі завтра 1 (13), Ієрархична залежність укр. церкви 19 (14—15), Хрест і меч 19 (16—17)
Г. Б., Говорити чи мовчати? 23 (10—11)
Гординський Святослав, До друзів 11 (2), Пандора 10 (10—11), Ніч над Вислою 2 (12), Осінь 4 (13)
Голюка Микола, З-над срібнолентого Сяну 8 (16—17)
Гострий Микола, Московська еміграція й ми 12 (7), Рапіра й камінюка 7 (9), Увазі тих, що серйовно дивляться на укр. справу 30 (10—11), Завдання укр. молоді 16 (12), Теж патріоти 25 (16—17)
Гетьманська Управа, Комунікат 9 (4)
Гриневич Ів., За укр. відповідь добі 7 (1), Єдність слабих 13 (2), До трагедії Закарпаття 4 (3), Сумерк одної мафії 5 (4), Зайві ілюзії 10 (6), Патріотизм витривалости 7 (8), Недоношений імперіялізм 5 (13)
Георге С., Вихід перших 22 (10—11)
Г К., Die Wegweiser des ukrainischen Staatsgedankens 2 (7)
Данило Гетьм., З думок 1 (3), 1 (5)
Довбиш Г., Ощаджуймо нац. енергію 25 (10—11)
В. Євтимович, Береза 9 (16—17)
Згорянич А., Anno Domini 13 (14—15), Привіт юности, Прощання з юністю 15 (16—17)
З-ич А., Рене Мартель — »Le problème de l'Ukraine«, рецензія 23 (1)
з. а., Inter arma silent Musae 6 (12), В добі підготовки 22 (16—17)
І. Г. Думки не на часі 9 (7), За який націоналізм? 13 (9)
із) До великих роковин Полтави 1 (10—11)
ір) Гетьмансько-держ. рух в новому етапі 11 (5)
Инеман В. З олімпійських сонетів 14 (1)
Каррель А., Нерівність людей, еліта, вождь 12 (13)
Катамай Б., 1 листопаду в лагері 16 (14—15)
К. Б., Між миром і війною 8 (13)
кб) Найновіші публікації про Україну 27 (14—15)
Корнійчук А. арх., Справа релігії й церкви на еміграції 10 (12)
Косач Юрій, Розважування про театр 15 (1), На Карп. Україні лється кров 1 (2), Відбудова Кодака 3 (6), Pro domo sua 14 (7), Александер, Полтава 11 (10—11), Вічний праматері 11 (13), Марш Паскевича-Ериванського (1849 15 (16—17)
Ю. К-ч, Новітня література Фінляндії 26 (16—17)
кю) До підземної боротьби ідей в ССРСР 13 (8), Привиди малороссіянства й укр. дійсність 18 (10—11), До проблеми імперіяльного комплексу Росії 24 (14—15)
Крвавич Е. Сезонова державність 4 (12)
Леопарді Джакомо, Батьківщина в недолі 19 (16—17)
Липинський Вячеслав, Концепція польсько-укр. союзу 2 (6), Патріотизм і шовінізм 1 (7), Aus der nationalen Staatsideologie 12 (1), 6 (2), 12 (3), 27 (10—11)
Лисий-Лисенко В., Значені карти 9 (8)
Лятуринська О., З поезій 11 (10—11)
Маренко А., Іспанія на історичних розгрянях 10 (1)
Мачада М., Веляскезові списи 15 (1)

- Мельник В.*, інж. Zeitgemässe Bemerkungen über die unzeitgemässe Ansichten 28 (10—11)
- Мироненко М.*, Польські васали 13 (6), Вміти сказати ні! 5 (7), Фабрика демагогії 9 (9), Магія гасел 7 (10—11)
- м. м.* На терезах історії 7 (12)
- Мокієвський С.*, До проблем неомонархізму 8 (2), На переломі 14 (3), „Європа“ як цивілізаційна єдність 3 (10—11)
- М. К.*, „За велич нації“ — рецензія 23 (1)
- М. Р. Мих.* Тсулюкідзе „Ukraine“, рецензія 24 (1)
- Н-ий А.*, 29.4.1918 в історичній перспективі 12 (5)
- Омельянович-Павленко М.* ген., Кампанія німецько-польська 1939 р. 1 (14—15)
- П-юк Т.*, З Волянського прикордоння 15 (2)
- П. А.*, Статус кво на сході й Польща 5 (2)
- Сакович Е.* проф., Що діялось у Франції напередодні війни? 6 (14—15)
- Самойлович М.* др., Отвертий лист 17 (9)
- Сіманцев Г.* др., На новий шлях 2 (9)
- Скоропадський Михайло*, З Рѣчи о поправленіи состоянія Малороссіи“ 1 (6)
- Стефанович Ол.*, Київ, Шевченко 10 (10—11)
- Сурмач О.*, Українські землі, що відійшли до Німеччини 3 (16—17)
- С. Г.*, Міг Великої України 2 (2)
- Тривар Р.*, Барановськіяда без маски 13 (4)
- Шабленко В.*, Занедбана ділянка 15 (5)
- Ш. Р.*, Скравки епопеї 7 (3)
- Огляд преси* 18 (1), 10 (3), Міги й люди 11 (2), Ідеї, чини, люди 11 (9), 14 (10—11), 8 (6)
- Українська хроніка* 20 (1), 30 (14—15)
- Наші втрати* 29 (14—15)
- Від редакції* 15 (6), 32 (14—15).
- Поштова скринька* 32 (16—17)

Поштова скринька

- М. А. (м).* Вірші, що Ви їх надіслали, ще не надаються до друку: передусім бракує їм поетичної форми. Вам треба попрацювати над наголосами й будовою вірша. Щодо змісту, то „Батурин“ має в собі декілька свіжіших думок, інші мотиви у нашій поезії вже відомі й використані. Читайте сучасних українських поетів, спробуйте написати щось прозою. Подайте Вашу адресу.
- Др. П. В.* Дякуємо за привіт. Часопис Вам висилатиметься, подайте точнішу адресу.
- О. Б.* Обізвіться: не знаємо Вашої теперішньої адреси.
- К. В.* Замість ідеологічних статей, які не завжди оригінальні й дотепні, надсилайте нам репортажі з життя в Засянні.
- Д. С.* Чекаємо на обіцяні враження з подорожі. Ваші всі листи одержано.
- Е. Н.* В справах часопису „На відсіч“ та з ним зв'язаних проситься не звертатись до п. Ю. Косача, а безпосередньо до редакції того часопису.
- Ю. О.* Дякуємо за привіт. Очікуємо на враження з вересневих днів. Здоровіть Е. К., М. М., К. В. Слава Україні!
- Р. Т.* Ваше побажання виконано, але не ручимо, чи одержите відповідь.
- Т. В.* Ваша стаття задовга. Мусите числитися з місцем, якого маємо дуже обмаль.
- В. В.* Анонімових статей не містимо. Редакція мусить знати Ваше дійсне прізвище й адресу.
- О. Д.* Дякуємо за щирі слова. Справи, порушені вами, не такі легкі до швидкого здійснення. Слава Україні!

ЧИТАЙТЕ, ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ, ПОШИРЮЙТЕ НАЦІЮ В ПОХОДІ,

В 1940 р. „НАЦІЯ В ПОХОДІ“ — незалежний, понад-партійний, загальноукраїнський двотижневик, присвячений справам політики, громадського життя й культури — приноситиме:

ПРАЦІ з царин українознавства, економіки, історії, філософії, права, військовості, мистецтвознавства тощо;

СТАТТІ на актуальні теми української й світової політики;

ОГЛЯДИ українського життя на рідних землях і на чужині;

ТВОРИ українських та чужинних поетів і прозаїків;

НАРИСИ з царини мистецької критики;

ОГЛЯДИ нових українських і чужинецьких видань,

ОГЛЯДИ преси.

НАЦІЯ В ПОХОДІ в 1940 р. принесе праці таких авторів: проф. Оп. АНДРІЄВСЬКОГО, др. М. АРКАСА (мол.), Ом. БЕРЕЗЯКА, Ів. БРУСНОГО — (І. ЛИСЯКА - РУДНИЦЬКОГО), В. ВОСКРЕСЕНСЬКОГО, др. Б. ГОМЗИНА, М. ГОСТРОГО, Ів. ГРИНЕВИЧА, М. ГОЛЮКИ, О. ДУМИНА, полк. В. ЄВТИМОВИЧА, А. ЗГОРЯНИЧА, Б. КАТАМАЯ, інж. Ів. КАЛИНОВИЧА, др. П. КОВАЛЕВА, арх. А. КОРНІЙЧУКА, Ю. КОСАЧА, М. МИРОНЕНКА, інж. В. МЕЛЬНИКА, полк. С. МОКІВСЬКОГО, ген. М. ОМЕЛЯНОВИЧА-ПАВЛЕНКА, др. Г. СІМАНЦЕВА, сотн. О. СУРМАЧА, проф. Е. САКОВИЧА, С. ЧЕРКАСЕНКА, Б. ШЕМЕТА й інші.

НАЦІЯ В ПОХОДІ за короткий час свого існування зустріла прихильну оцінку широкого кола читачів у краю й на чужині.

ПОШИРЮЙТЕ „НАЦІЮ В ПОХОДІ“ В 1940 РОЦІ!